een opzettelijke opdracht tot verdediging van hun zaak hadden gegeven, evenmin als dit het geval was met hun pleitbezorger Groen van Prinsterer.

Waar ik Thorbecke „de advocaat der Regeering" noemde, heb ik daarmee dan ook volstrekt nog niet willen beweren, dat de Regeering een opdracht aan Thorbecke zou hebben gegeven.

Merkwaardig is intusschen wel, dat de benaming „advocaat" in dit verband niet van mij, maar van Thorbecke zelf afkomstig is. Hij toch schreef op 23 Augustus 1837 aan Groen: „Ik heb wel lust om als advocaat[1]), uit overtuiging, tegen u op te komen". Vandaar dan ook, dat Groen boven dezen brief van Thorbecke aanteekende: „Voornemen om, als advocaat van de Regeering[2]), uit overtuiging tegen mij op te komen".

Jammer genoeg, heeft Groen van zijn antwoord op dezen brief geen afschrift bewaard. Maar het ligt voor de hand, dat hij Thorbecke daarin verweten heeft „pleitbezorger der gouvernementale Kerk en orgaan der groote Protestantsche partij" te worden. Zie: Nederlandsche Gedachten, dl. IV, blz. 276. Althans, dan wordt begrijpelijk, hoe Thorbecke, blijkens zijn volgenden brief, 15 September, behoefte gevoelde om aan Groen te verzekeren, dat hij in zijn pleitmemorie „het orgaan niet van het Gouvernement, maar van zijn eigen overtuiging was."

De Bosch Kemper echter, in zijn Staatkundige Geschiedenis na 1830, dit verhalende, voegt er bij: Qui s'excuse, s'accuse.

Althans, zoo vermeldt A. Brummelkamp Jr. in de Levensbeschrijving van zijn vader, blz. 94.

Ik kon het echter bij De Bosch Kemper niet vinden.

Weet iemand misschien waar het staat?

RULLMANN.

[1]) Spatiëering van mij. R.
[2]) Spatiëering van mij. R.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

Vergadering van den Reformierte Bund voor Duitschland.

I.

In de week van Pinksteren hield bovengenoemde bond zijn 23ste Hoofdvergadering. Zooals men weet is de Reformierte Bund voor Duitschland een vereeniging, die zich plaatst op den grondslag van den Heidelbergschen Catechismus, waarvan kerken, vereenigingen en particuliere personen lid kunnen zijn. Zijn leden noemen zich gaarne „Vrienden van den Heidelberger". Voorzitter van den bond is de bejaarde professor A. Lang, uit Halle a. d. Saale, terwijl Dr Kolfhaus, de redacteur van de „Reformierte Kirchenzeitung", en Dr Hesse, de leider van de Theologische School te Elberfeld, o.a. leden van het Moderamen zijn.

Gewoonlijk roept de Bond om de twee jaren zijn leden tot een Hoofdvergadering bijeen; van Bentheim tot Danzig en van Aurich in Oostfriesland tot Frankfort aan den Main trekken reformierte afgevaardigden dan op om elkander te sterken in den strijd om het voortbestaan van reformierte leer en zede.

De vergaderingen duren altijd enkele dagen; dit jaar vingen zij aan op Pinkstermaandag en eindigden eerst des Donderdagsmorgens met een zitting van moderamen en vertrouwensmannen. Gedurende dien tijd zijn de deelnemers bij broeders ingekwartierd, waardoor die meteen gelegenheid krijgen om het christelijk familie-leven in Duitschland wat meer van nabij te leeren kennen en de Duitsche gastvrijheid hoogelijk leeren waardeeren, gezwegen nog van de aanmerkelijke besparing in de kosten, die anders aan de deelneming van zulk een meerdaagsche vergadering verbonden zijn.

Dit jaar werd de vergadering gehouden te Neukirchen, in de Kreits Moers, niet zoo heel ver van de Nederlandsche grens gelegen, ter hoogte van Venlo. De vorige vergadering vond drie jaren geleden te Bentheim plaats, terwijl ook Emden en Wesel den Bond reeds herberg verleenden; allemaal plaatsen, gelegen in de nabijheid van ons land, waaruit reeds blijkt, dat het gereformeerde leven zich tegen onze grenzen aan (in Oost-Friesland, Bentheim en Rijnland) nog het langste heeft kunnen staande houden.

* * *

Neukirchen is niet meer dan een flink dorp. Toch is het over heel de wereld bekend door zijn Neukirchener Scheurkalender, die elk jaar tot een aantal van anderhalf millioen wordt verspreid. Naar Nederlandsch voorbeeld werd deze arbeid indertijd door een Neukirchener dominee ter hand genomen en tot een ongekende hoogte opgevoerd.

Men vindt te Neukirchen twee vereenigingen, wier gebouwen een groot gedeelte van het dorp in beslag nemen, n.l. de Erziehungsverein (opvoedingsvereeniging) en de Missionsverein (zendingsvereeniging).

De eerste werd in het jaar 1845 door ds Andreas Bräm opgericht en wil verwaarloosde jeugd in gestichten en gezinnen verplegen. Van deze Erziehungsverein gaat een zeer bekende boekhandel uit, die o.a. den scheurkalender uitgeeft, die de institutie en de commentaren van Calvijn (dank zij het batig slot der scheurkalenders!) in de Duitsche taal heeft bezorgd en die ook den alleenverkoop voor Duitschland heeft verworven van de geschriften der Jong-Gereformeerden in Zwitserland.

De Neukirchener Zendingsvereeniging — nauw met de opvoedingsvereeniging verwant — werd in 1881 door pastor Doll in het leven geroepen. Op Java (Salatiga) en in Afrika drijft zij z.g. geloofszending, d.w.z. haar arbeiders krijgen geen vast salaris, maar een uitkeering naar hetgeen ingekomen is.

* * *

In de gebouwen nu van deze twee stichtingen waren alle deelnemers aan de vergadering ondergebracht, en het zijn niet anders dan de aangenaamste herinneringen, welke wij bewaren aan de gastvrijheid dezer Neukirchener zendings- en opvoedingsvrienden. Op een woord van bijzonderen dank heeft de heer Meier uit de Erziehungsbuchhandlung aanspraak voor den fijnen avond, welken hij in zijn woning aan een kring van genoodigden bezorgde, die in professor Goeters uit Bonn hun middernachtelijken vertolker vonden.

* * *

En nu de vergaderingen zelve!

Deze werden op den morgen van den tweeden Pinksterdag in Neukirchen en in de omliggende dorpen van het graafschap Moers ingeleid door niet minder dan zestien Festgottesdienste (godsdienstoefeningen met een feestelijk karakter), waar bekende predikanten uit den bond voorgingen in den dienst des Woords. Zoo tracht men de aandacht van al de omliggende gemeenten op het bestaan en op den arbeid van den Bond te richten en gedurende een week heel de omgeving te zetten in het teeken van den Reformierten Bund voor Duitschland. En..... in de plaatselijke pers was dat ook heel goed te merken!

Onnoodig is natuurlijk de vermelding, dat overal een collecte de koorde met den Bond versterken moest.

* * *

De verschillende vergaderingen zouden we kunnen indeelen in Hoofdvergaderingen, Gemeente-vergaderingen en Huishoudelijke vergaderingen.

In de eerste worden gedegen referaten gehouden, terwijl de tweede (meest des avonds) de bedoeling hebben om heel de gemeente ter plaatse, op populaire wijze met de geschiedenis en de belijdenis van het gereformeerd protestantisme op de hoogte te brengen.

Met een begroetingssamenkomst in de ruime zaal van de Christelijke Jongemannen-vereeniging te Moers vingen de vergaderingen aan. Zulk een kerkelijke of semi-kerkelijke begroetingssamenkomst in Duitschland heeft voor een gereformeerd Nederlander altijd iets eigenaardigs. Zoo iets kennen wij — gelukkig mag ik wel zeggen — in ons vrije en gereformeerde Nederland niet! Iets eigenaardigs....., al was het alleen maar door de heerlijke, echt-Duitsche titels van kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders, welke men dan te hooren krijgt. Zoo werd het woord gevoerd door den „Geestelijke vice-president van den evangelischen opperkerkenraad in Pruisen", Dr Burghart uit Berlijn; verder door den General-superintendent uit Koblenz, namens het Consistorium van de Rijnprovincie; door den superintendent van de synode — Moers en eindelijk door een predikant van de plaatselijke evangelische gemeente.

Toen gevoelden we ons weer op den beganen grond! Ook werd er nog gesproken namens de evangelische faculteit van de Bonner universiteit en voor de Duitsche Hugenooten-vereeniging.

Hoewel de Ref. Bund natuurlijk met dankbaarheid van deze officieele belangstelling kennis zal hebben genomen, kwam er naderhand toch een stem uit de vergadering, dat men van dit goede ook te veel kan krijgen. De langgerekte rede van den burgemeester, die niet naliet te doen uitkomen dat hij tot de Nazi's behoorde, zal daartoe het hare hebben bijgedragen.

Overigens vermoeden wij ook, dat de gedachten der broederen, onder het aanhooren van al die begroetingsredevoeringen, zich wel eens vermenigvuldigd zullen hebben in hunne harten. Sommige sprekers toch moesten het woord voeren voor de Unie. Deze, in het begin van de vorige eeuw door de Pruisische overheid aan de kerken opgelegd, bedoelde een unie, een verbinding tot stand te brengen tusschen de luthersche — en de gereformeerde kerken, waarbij aan beide de bewaring van eigen kerkelijk bezit: belijdenis en eeredienst bleef toegestaan. In werkelijkheid werd deze verbinding veelal verslinding, met overleving van den sterkste, in dit geval de luthersche kerkformatie.

Een Duitsche „Uniespreker" is voor de gereformeerden daarom niet immer een even geziene begroeter.

Vandaar de vermenigvuldiging der gedachten in hunne harten. Zij denken n.l.: uniert ist ruïniert geunieerd — geruïneerd)!

* * *

Over de eigenlijke vergaderingen in een volgend artikel.

F. DRESSELHUIS.

PERSSCHOUW

Het woordenboek.

Ds C. A. Lingbeek schrijft in „De Gereformeerde Kerk":

Wat nu speciaal de kennis van de Hebreeuwsche en Grieksche talen betreft, die is voor den bedienaar van Gods Woord onmisbaar.

Ontelbare malen is het ons overkomen, dat wij een tekst, waarover wij wilden prediken, niet verstonden, verkeerd verstonden of half verstonden, totdat wij den grondtekst inzagen. Dan werd op eens alles helder.

Een ervaren predikant vindt in het droge woordenboek, dat hem enkel maar de letterlijke beteekenis van de woorden van zijn tekst doet kennen, meer stof voor zijn prediking dan in honderd deelen stichtelijke commentaren, als b.v. van Henry.

Natuurlijk, mits hij niet bij de woorden blijft staan, maar de woorden als het ware openbreekt en er dan de geurige pit uit te voorschijn haalt.

Volmaakt mee eens. Een argument te meer tegen verlaging der tractementen. Ik ben er b.v. zeker van, dat de meeste predikanten geen kans zien, een thans nieuw verschijnend woordenboek op het Nieuwe Testament te betalen uit hun tractement. Hetgeen toch verlangd mag worden.

Uitlatingen uit het „hersteld verband" over het geloof.

We citeerden reeds het door Ds Vermaat en een hoofd eener gereformeerde school te Rotterdam gredigeerde kerkblad der gemeenten van het z.g. „hersteld verband", inzake de „betaling" van Christus. Thans geven we uit hetzelfde orgaan een citaat van Ds Vermaat, inzake de in Zondag VII gegeven omschrijving van het geloof. Ds Vermaat is het daarmee niet meer eens:

> Vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid wordt mij van God geschonken, uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus.

Zoo gezien in het licht van die historische controvers is deze bepaling van geloof, hoe vele elementen ze overigens onaangeroerd laat, wel aannemelijk. Maar, absoluut genomen, hoe staat het er dan mede?

Absoluut genomen, d.w.z. losgemaakt uit het historisch milieu, dat de bepaling beheerschte.

Zoo moeten we ze toch eigenlijk nemen in het verband waarin wij deze art. schrijven. Want de catech. wordt in het onderteekeningsformulier als waarheidsnorm aanvaard. Ook van deze bepaling van geloof wordt verklaard, zoo en zoo is ze conform den woorde Gods.

We maken ze dus los van haar historische wording en vragen nu naar haar zakelijk logischen inhoud.

En zoo bezien lijkt mij het eerste deel van het antwoord onduidelijk en het tweede slechts ten deele juist, om niet te zeggen, onjuist.

De eerste bedenking van Ds Vermaat interesseert ons minder; die „bedenking" komt vrijwel hierop neer, dat hij zegt: „historisch geloof" is niet genoeg; wat de catechismus zelf ook zegt. Waarschijnlijk bedoelt Ds V. den weg te banen tot ontwrichting van het aanvaarden van historische feiten der heilsgeschiedenis; dat lijkt tenminste zoo in deze passage:

> Het geloof zweeft niet naar het verleden, en teekent geen treffende en plastische schilderijtjes van vroegere gebeurtenissen maar het geloof vereenigt hier en nu met God; het geloof is hier en nu het rapport met de onzienlijke dingen, en is, krachtens dat rapport, hier en nu actueel in deze tegenwoordige wereld, zooals ze zich hier en nu vertoont.

Maar zoolang Ds V. niet duidelijker spreekt, zullen we ook maar niet al te scherp luisteren...

Ernstiger is evenwel zijn bezwaar tegen het 2e gedeelte van de omschrijving van Zondag VII:

> Maar de tweede helft is slechts ten deele juist, en we zouden haast zeggen onjuist; nog eens, absoluut genomen en gerekend naar zijn zakelijk logischen inhoud. Want hier wordt tot voorwerp des geloofs gesteld een gave Gods in Christus, inplaats van Christus zelf.

En dat is toch niet zonder bedenking. Vooral niet, daar dit telkens en telkens geschiedt in de belijdenisschriften en in de Liturgie.

In het Avondmaalsformulier wordt, na de bepaling bij eigen zonde en vervloeking, in het tweede stuk van het zelfonderzoek gevraagd, of „gij niet deze gewisse belofte Gods gelooft, dat u al uwe zonden vergeven zijn."

Er wordt niet gevraagd: hebt gij u tot God bekeerd? maar: gelooft gij, dat u uwe zonden vergeven zijn? m.a.w. van de kennis der zonde wordt de sprong gemaakt naar de vergeving der zonden, zonder inlasching van de schakel der waarachtige bekeering.

Feitelijk gebeurt dat hier ook in antw. 21. In plaats dat eerst gewezen wordt op de persoonlijke overgave aan Christus en daarna gesproken wordt van het bewustzijn der vergiffenis, wordt terstond het geloof gericht op de gave, terwijl het onmogelijk is die gave te ontvangen zonder waarachtige bekeering. Zoo leert